

Ubrzano delovanje u pogledu obaveza da se unapredi otkrivanja dijabetesa i kvalitet nege

28–29. novembar 2023. | Beograd, Srbija

Deklaracija o ubrzavanju delovanja u pogledu obaveza da se unapredi otkrivanja dijabetesa i kvalitet nege

1. Mi, Svetska zdravstvena organizacija (SZO), specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija, preko svoje Regionalne kancelarije za Evropu i Međunarodne federacije za dijabetes (IDF, engl. International Diabetes Federation) – Evropa, neprofitne krovne organizacije nacionalnih asocijacija za dijabetes, potpisnica ove deklaracije proistekle iz Tehničkog samita na visokom nivou o ubrzanju sprovođenja obaveza da se unapredi otkrivanje dijabetesa i kvalitet nege, prihvatamo svoje uloge i mandate i zajednički nudimo podršku državama članicama.
2. Svesni smo velikog truda koji države članice ulažu u smanjenje prevremene smrtnosti i unapređenje otkrivanja, dijagnostikovanja i lečenja dijabetesa u Evropskom regionu SZO-a.
3. Podsećamo na sledeće ciljeve i obaveze:
  - Agenda 2030 za održivi razvoj, naročito Ciljevi održivog razvoja (SDG, engl. Sustainable Development Goal) 3 cilj 4, koji se odnosi na smanjenje prevremene smrtnosti od neprenosivih oboljenja za jednu trećinu, i cilj 8, koji se odnosi na postizanje univerzalnog zdravstvenog osiguranja;
  - rezolucija 74.4 sedamdeset četvrte Svetske zdravstvene skupštine o smanjenju opterećenja nezaraznim bolestima kroz jačanje prevencije i kontrole dijabetesa;
  - globalni ciljevi za 2030. u vezi sa dijabetesom, usvojeni na sedamdeset četvrtoj Svetskoj zdravstvenoj skupštini;
  - globalni i evropski akcioni planovi za prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti;
  - Deklaracija iz Ašgabata o sprečavanju i kontroli nezaraznih bolesti u kontekstu Zdravlja 2020;
  - Globalni sporazum o dijabetesu SZO; i
  - za države članice Evropske unije, rezolucija Evropskog parlamenta o prevenciji, kontrolisanju i boljem lečenju dijabetesa u Evropskoj uniji povodom Svetskog dana borbe protiv dijabetesa.
4. Primećujemo da, uprkos ovim preuzetim obavezama, broj ljudi koji žive sa dijabetesom u Evropskom regionu SZO-a nastavlja da raste; prema procenama IDF-a, jedna trećina slučajeva je i dalje nedijagnostikovana i do polovine njih možda neće ispuniti svoje ciljeve u vezi sa lečenjem. Izražavamo zabrinutost zbog brzine i delotvornosti implementacije.

5. Naglašavamo ulogu koju delotvorna prevencija i kontrola dijabetesa mogu da imaju u doprinosu stvaranju otpornijih i održivijih sistema zdravstvene zaštite.
6. Svesni smo sve većih izazova sa kojima se suočavaju nacionalni sistemi zdravstvene zaštite u „eri permakrize“ i novih prioriteta, koji sprečavaju ulaganja i fokus na kvalitetnu prevenciju i pravovremenu kontrolu nezaraznih bolesti poput dijabetesa i zato pozivamo na prihvatanje preuzetih obaveza i vraćanje fokusa na mere koje će ubrzati napredovanje ka dogovorenim ciljevima.
7. Zabrinuti smo zbog uticaja svih opasnosti na kontinuitet nege za ljude koji žive sa dijabetesom i drugim nezaraznim bolestima i svesni smo da su oni među najugroženijima – na primer, ljudi sa dijabetesom imaju povišen rizik od teškog oblika bolesti i smrti od posledica bolesti izazvane koronavirusom (COVID-19).
8. Izražavamo zabrinutost zbog povećanja broja ljudi koji žive sa dijabetesom kada se neki tipovi dijabetesa mogu sprečiti i skrećemo pažnju na to da je sve veći broj ljudi koji žive sa dijabetesom jasno povezan sa nedovoljnom prevencijom faktora rizika koji dovode do dijabetesa, kao što su prekomerna težina i gojaznost, nezdrava ishrana, fizička neaktivnost i konzumiranje duvana, te povezan sa socioekonomskim statusom i uticajem društvenih, ekonomskih i ekoloških determinanata zdravstvenog stanja.
9. Prihvatamo značaj pristupa na nivou cele vlade i čitavog društva i angažovanja svih zainteresovanih strana i saradnje između SZO, činilaca koji ne spadaju u državni sektor, poput IDF-a, i država članica u unapređivanju nacionalnih, regionalnih i globalnih planova za prevenciju i kontrolu dijabetesa.
10. Pored toga, prihvatamo važnost značajnog angažovanja (sa poštovanjem, dignitetom i jednakošću) ljudi sa proživljenim iskustvom u razumevanju i rešavanju složenih problema kako bismo zajedno kreirali, implementirali, pratili i procenjivali relevantna rešenja.
11. Pozdravljamo dodatnu vrednost saradnje sa Evropskim forumom za dijabetes i snagu i potencijal partnerstva sa njihovim članicama asocijacijama.
12. Prihvatamo značaj Ujedinjene akcije za bolje zdravlje u Evropi i ekonomiju blagostanja koja osigurava univerzalni pristup kvalitetnoj nezi bez teškoća, koja ljude stavlja u središte usluga i koja teži smanjenju nejednakosti u zdravstvenoj zaštiti da bi se smanjio jaz u ishodima lečenja i da niko ne bi ostao bez nege, kao što je navedeno u Evropskom programu rada SZO za period 2020–2025.
13. Potvrđujemo da su vlade svesne ovih obaveza i da već preduzimaju važne mere za njihovo sprovođenje, ali da se suočavaju sa sve većim izazovima u implementaciji i zato pozivamo države članice, nakon diskusija u toku Samita, da preduzmu dodatne mere u skladu sa rezolucijom 74.4 Svetske zdravstvene skupštine:
  - (1) da se primene pristupi na nivou celih vlada i čitavog društva koji u centar mera stavljaju postizanje pet globalnih dobrovoljnih ciljeva u vezi sa dijabetesom i gojaznošću;
  - (2) da se, u okviru nacionalnih mera za nezarazne bolesti, podigne nivo prioriteta prevencije i kontrole dijabetesa, uključujući kontrolu gojaznosti, ranu dijagnostiku, lečenje, pružanje nege i kontrolisanje komplikacija, uzimajući u obzir nacionalne prioritete;

- (3) da se ojačaju politika, zakonodavne i regulatorne mere, uključujući fiskalne mere tamo gde je to potrebno, sa ciljem da se svede na minimum uticaj glavnih faktora rizika od dijabetesa i promovišu zdrava ishrana i stil života;
- (4) da se podigne nivo svesti o opterećenju nacionalnog zdravstvenog sistema koje dijabetes izaziva, iz perspektive toka života, i o odnosu između dijabetesa, siromaštva i društveno-ekonomskog razvoja, kao i o odnosu između gojaznosti i rizika od razvoja dijabetesa tipa 2;
- (5) da se osigura kontinuirani fokus na održavanje visokog nivoa lečenja i nege svih ljudi, bez obzira na pandemiju COVID-19, uključujući ljude koji žive sa dijabetesom, naročito u zemljama sa niskim i srednjim nivoom primanja, imajući u vidu da potrebnu prevenciju i kontrolu dijabetesa sprečavaju, između ostalog, nedostatak univerzalnog pristupa kvalitetnim, bezbednim, efektivnim, pristupačnim neophodnim zdravstvenim uslugama, lekovima, dijagnostici i zdravstvenim tehnologijama, kao i globalni nedostatak kvalifikovanih zdravstvenih radnika;
- (6) da se osigura da nacionalne strategije za prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti sadrže neophodne odredbe za obuhvatanje osoba koje žive sa dijabetesom kvalitetnim neophodnim zdravstvenim uslugama i promovisanje pristupa dijagnostici i kvalitetnim, bezbednim, delotvornim, pristupačnim i neophodnim lekovima, uključujući insulin, oralna hipoglikemijska sredstva i druge lekove i zdravstvene tehnologije povezane sa dijabetesom, za sve ljude koji žive sa dijabetesom, u skladu sa nacionalnim kontekstom i prioritetima;
- (7) da se za sve građane ojačaju zdravstveni sistemi i visokokvalitetne, integrisane usluge primarne zdravstvene zaštite u čijem središtu su ljudi, informacioni sistemi za upravljanje zdravstvenom zaštitom i adekvatna i dobro obučena i opremljena radna snaga, uzimajući u obzir nacionalni kontekst;
- (8) da se unaprede prevencija i kontrola dijabetesa kroz čitav život smanjivanjem faktora rizika za dijabetes koji se mogu modifikovati i sprečiti, uključujući gojaznost i fizičku neaktivnost, te bolji pristup bezbednoj, pristupačnoj, delotvornoj i kvalitetnoj neophodnoj dijagnostici, lekovima i drugim povezanim medicinskim proizvodima;
- (9) da se ojača poboljšanje zdravlja i unapredi pismenost kada je zdravlje u pitanju, i preko pristupa razumljivim i visokokvalitetnim informacijama i edukacijama prilagođenim pacijentima;
- (10) da se ojačaju praćenje i evaluacija odgovora na dijabetes, kroz sisteme za nadzor i monitoring na nivou zemlje, uključujući ankete, koje su integrisane u postojeće nacionalne zdravstvene informacione sisteme, i identifikovanjem prioritetnih oblasti za istraživanje dijabetesa;
- (11) da se nastavi zajednički rad, u skladu sa nacionalnim i regionalnim zakonskim okvirima i kontekstom, na unapređenju prenošenja informacija od strane dobavljača registrovanih lekova za dijabetes i drugih povezanih medicinskih proizvoda.

14. Kao Regionalna kancelarija SZO za Evropu i IDF Evropa, obavezujemo se da podržimo države članice u ubrzavanju napredovanja ka ispunjavanju ili premašivanju, tamo gde je to moguće, globalnih ciljeva u oblasti dijabetesa za 2030. godinu:
- 80% ljudi koji žive sa dijabetesom ima postavljenu dijagnozu;
  - 80% ima dobru kontrolu glikemije;
  - 80% ljudi sa dijagnostikovanim dijabetesom ima dobru kontrolu krvnog pritiska;
  - 60% ljudi sa dijabetesom starosti 40 ili više godina dobija statine; i
  - 100% ljudi sa dijabetesom tipa 1 ima pristup insulinu po pristupačnoj ceni i sredstvima za samostalno praćenje nivoa glukoze u krvi.
15. Svesni smo da je za postizanje značajnog napretka važno da se uključe svi ključni činioci, naročito ljudi koji žive sa dijabetesom, i u tom duhu saradnje objavljujemo ovu deklaraciju.

Verzija na srpskom jeziku ovog dokumenta dostupna je zahvaljujući tehničkoj pomoći i finansijskoj podršci IDF Evropa.